Osnovni pojmovi iz teorije grafova

DISKRETNE STRUKTURE S TEORIJOM GRAFOVA

Damir Horvat

FOI, Varaždin

Zadatak 1

- a) Nacrtajte primjer grafa sa 6 vrhova u kojemu su barem 3 vrha neparnog stupnja i barem 2 vrha parnog stupnja.
- b) Nacrtajte primjer grafa sa 6 vrhova u kojemu su najviše 3 vrha neparnog stupnja i barem 2 vrha parnog stupnja.
- c) Postoji li graf koji istovremeno zadovoljava sve uvjete iz a) i b) dijela zadatka? Obrazložite svoj odgovor. Ukoliko postoji takav graf, navedite jedan primjer.

2 / 43

Teorem

U svakom grafu G = (V, E) zbroj stupnjeva svih vrhova jednak je dvostrukom broju bridova, tj.

$$\sum_{v\in V}d(v)=2\varepsilon$$

Lema o rukovanju

U svakom grafu je broj vrhova neparnog stupnja paran broj.

Rješenje

a) Neka je G graf sa 6 vrhova, tj. $\nu(G) = 6$.

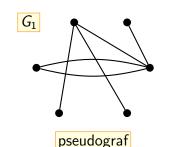
G ima barem 3 vrha neparnog stupnja

Lema o rukovanju

G ima barem 4 vrha neparnog stupnja

G ima barem 2 vrha parnog stupnja

 Zaključak
 G ima 4 vrha neparnog stupnja i 2 vrha parnog stupnja

G₂

jednostavni graf

3 / 43

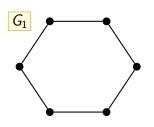
b) Neka je G graf sa 6 vrhova, tj. $\nu(G) = 6$.

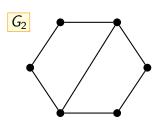
Lema o rukovanju G ima najviše 3 vrha neparnog stupnja

G ima najviše 2 vrha neparnog stupnja

G ima barem 2 vrha parnog stupnja

Zaključak G ima 0 ili 2 vrha neparnog stupnja i barem 2 vrha parnog stupnja

4 / 43

Zadatak 2

Nađite primjer grafa koji ima četiri vrha međusobno različitih stupnjeva.

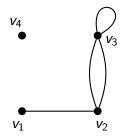
Rješenje

Zadatak 3

Rješenje

prijateljstva.

prijatelja iz te grupe.

$$d(v_1)=1$$

$$d(v_3)=4$$

$$d(v_4)=0$$

bridovi ← → prijatelistva

Postoji li takav jednostavni graf?

Dokažite da u svakoj grupi ljudi postoji dvoje ljudi s istim brojem

Definiramo graf G u kojemu vrhovi predstavljaju ljude, a bridovi

6 / 43

- c) Neka je G graf sa 6 vrhova, tj. $\nu(G) = 6$.
- a) dio zadatka

moraju vrijediti

G ima 4 vrha neparnog stupnja.

oba uvjeta

G ima 2 vrha parnog stupnja.

Kontradikciia

b) dio zadatka

5 / 43

G ima najviše 2 vrha neparnog stupnja.

G ima barem 2 vrha parnog stupnja.

• *G* je jednostavni graf.

vrhovi ←✓✓✓ ljudi

- Nema višestrukih bridova: ne treba prijateljstvo više puta isticati.
- Nema petlji: pod prijateljstvom podrazumijevamo prijateljstvo s drugim osobama, a ne sa samim sobom.

Tvrdimo U svakom jednostavnom grafu postoje barem dva vrha istog stupnja.

Pretpostavimo suprotno, tj. da postoji jednostavni graf G s n vrhova u kojemu svi vrhovi imaju međusobno različite stupnjeve.

Kako je G jednostavni graf, mogući stupnjevi vrhova su

$$0, 1, 2, 3, \ldots, n-2, n-1.$$

Tu je ukupno *n* brojeva pa prema pretpostavci svaki od tih brojeva je stupanj točno jednog vrha u grafu G.

Stoga u grafu G postoji vrh stupnja n-1 koji je susjedan sa svim preostalim vrhovima. Međutim, tada u grafu G ne može postojati vrh stupnja 0, što je kontradikcija s ranijom činjenicom da mora postojati vrh stupnja 0.

Dakle, u svakom jednostavnom grafu postoje barem dva vrha istog stupnja. 8 / 43 Zadatak 4

Graf G ima 35 *bridova i svaki vrh ima stupani barem* 3, *ti*. $\delta(G) = 3$. Koliko najviše vrhova može imati graf G?

Riešenie

$$\varepsilon(G) = 35, \ \delta(G) = 3$$

$$2\varepsilon = \sum_{v \in V(G)} (d(v)) \geqslant 3v$$

$$\Delta(G) = \max_{v \in V(G)} d(v)$$

$$\delta(G) = \min_{v \in V(G)} d(v)$$
$$\Delta(G) = \max_{v \in V(G)} d(v)$$

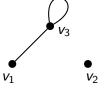
$$\Rightarrow 3\nu \leqslant 2\varepsilon \Rightarrow \nu \leqslant \frac{2}{3}\varepsilon \Rightarrow \nu \leqslant \frac{2}{3} \cdot 35 \Rightarrow \nu \leqslant \frac{70}{3} \Rightarrow \nu \leqslant 23$$

Graf G ima najviše 23 vrha.

10 / 43

Vrijedi li tvrdnja ako pod prijateljstvom podrazumijevamo i prijateljstvo sa samim sobom?

- Tvrdnja vrijedi uz pretpostavku da je svatko sam sebi prijatelj. Naime, u tom slučaju u jednostavnom grafu u svaki vrh stavimo petlju, a petlje će dvama vrhovima istog stupnja samo povećati njihove stupnjeve za 2 pa će u novom grafu oni opet biti istog stupnja.
- Tvrdnja ne mora vrijediti ukoliko postoje osobe koje nisu same sebi prijatelji.

Zadatak 5

Postoji li grupa od 11 ljudi u kojoj svaka osoba poznaje točno troje ljudi iz te grupe? Obrazložite svoj odgovor jezikom teorije grafova.

Riešenie

Pitanje je postoji li 3-regularni graf s 11 vrhova.

Pretpostavimo da takav graf postoji. Tada vrijedi

$$2\varepsilon = \sum_{v \in V(G)} \overbrace{d(v)}^{\leq 3} = 3v = 3 \cdot 11 = 33$$

pa je $2\varepsilon = 33$. Međutim, to je kontradikcija pa takav graf ne postoji.

Zadatak 6

Dokažite da u svakoj grupi od 6 osoba postoji troje ljudi koji se međusobno poznaju ili postoji troje ljudi koji se međusobno ne poznaju.

Rješenje

Neka je $\{O_1, O_2, O_3, O_4, O_5, O_6\}$ skup od 6 osoba.

Neka je G graf u kojemu su vrhovi navedene osobe, a dva vrha O_i i O_j su susjedni ako se pripadne osobe O_i i O_j poznaju.

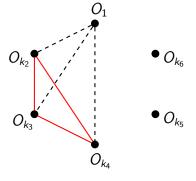
Promotrimo vrh O_1 u grafu G. Tada je sigurno istinit jedan od sljedeća dva slučaja: $d(O_1) \geqslant 3$ ili $d(O_1) < 3$.

$$(O_{k_2}, O_{k_3}, O_{k_4}, O_{k_5}, O_{k_6}) \leftarrow \sim \sim \sim \sim$$
neka permutacija od $(O_2, O_3, O_4, O_5, O_6)$

12 / 43

 $d(O_1) < 3$

U ovom slučaju osoba O_1 ne poznaje barem troje ljudi $O_{k_2}, O_{k_3}, O_{k_4}$.

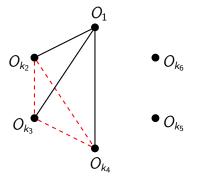
Ukoliko u skupu osoba koje O_1 ne poznaje postoje dvije osobe koje se ne poznaju, npr. osobe O_{k_2} i O_{k_3} , tada je $\{O_1,O_{k_2},O_{k_3}\}$ skup od troje ljudi koji se međusobno ne poznaju.

Ukoliko se svake dvije osobe međusobno poznaju u skupu osoba koje O_1 ne poznaje, tada je $\{O_{k_2}, O_{k_3}, O_{k_4}\}$ skup od troje ljudi koji se međusobno poznaju.

14 / 43

 $d(O_1)\geqslant 3$

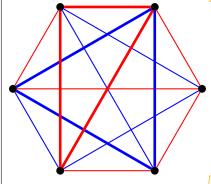
U ovom slučaju osoba O_1 poznaje barem troje ljudi $O_{k_2},\,O_{k_3},\,O_{k_4}.$

Ukoliko u skupu poznanika od O_1 postoje dvije osobe koje se poznaju, npr. osobe O_{k_2} i O_{k_3} , tada je $\{O_1,O_{k_2},O_{k_3}\}$ skup od troje ljudi koji se međusobno poznaju.

Ako se među poznanicima od O_1 nikoje od tih osoba međusobno ne poznaju, tada je $\{O_{k_2}, O_{k_3}, O_{k_4}\}$ skup od troje ljudi koji se međusobno ne poznaju.

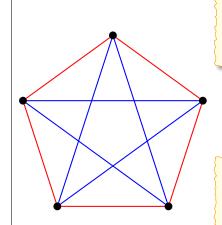
Ako bojamo bridove grafa K_6 s dvije boje, tada postoji jednobojni trokut.

Daje li nam prethodni dokaz algoritam za brzo pronalaženje jednobojnog trokuta?

Zapravo postoje barem dva jednobojna trokuta.

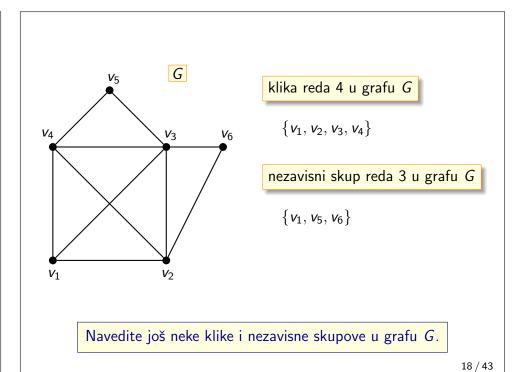
13 / 43

Ako bojamo bridove grafa K_5 s dvije boje, tada ne mora postojati jednobojni trokut.

U grupi od 5 osoba ne mora postojati troje ljudi koji se međusobno poznaju niti troje ljudi koji se međusobno ne poznaju.

16 / 43

Klika

Klika reda m u jednostavnom grafu G=(V,E) je m-člani podskup $S\subseteq V$ takav da je inducirani podgraf G[S] potpuni graf K_m .

Nezavisni skup

Nezavisni skup reda m u jednostavnom grafu G=(V,E) je m-člani podskup $S\subseteq V$ takav da je inducirani podgraf G[S] prazan graf.

Ramseyev broj – prva definicija

Ramseyev broj R(s,t) je najmanji $n\in\mathbb{N}$ takav da svaki jednostavni graf s n vrhova sadrži kliku reda s ili nezavisni skup reda t.

Ramseyev broj – druga definicija

Ramseyev broj R(s,t) je najmanji $n \in \mathbb{N}$ takav da svako bojanje bridova potpunog grafa K_n s dvije boje sadrži kliku reda s u prvoj boji ili kliku reda t u drugoj boji.

$$R(s,t) \leqslant {s+t-2 \choose s-1}$$

- Mi smo dokazali da je R(3,3) = 6.
- Jasno je da vrijedi R(t, 2) = t.

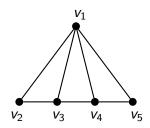
Ramseyev broj – poopćenje na više boja

Ramseyev broj $R(s_1, s_2, \ldots, s_k)$ je najmanji $n \in \mathbb{N}$ takav da svako bojanje bridova potpunog grafa K_n s k boja sadrži kliku reda s_i u boji i za neki $i \in \{1, 2, \dots, k\}$.

20 / 43

Zadatak 7

a) Nacrtajte komplementarni graf grafa H prikazanog na slici.

b) Neka je G jednostavni graf s 15 bridova. Ako graf G^c ima 13 bridova, koliko vrhova ima graf G?

22 / 43

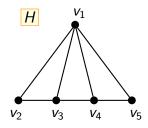
Ramseyev broj – poopćenje na bojanje *m*-članih podskupova

Ramseyev broj $R(s_1, s_2, \dots, s_k; m)$ je najmanji $n \in \mathbb{N}$ takav da svako bojanje m-članih podskupova n-članog skupa s k boja sadrži s_i-člani podskup čiji su svi *m*-člani podskupovi obojani bojom i za neki $i \in \{1, 2, \dots, k\}$.

- U potpunom grafu K_n bojamo klike reda m s k boja.
- Zaključak je da postoji klika reda s_i čije su sve klike reda mobojane istom bojom.
- Za m=2 dobivamo bojanje bridova, a to su zapravo klike reda 2.
- $R(s_1, s_2, \ldots, s_k; 2) = R(s_1, s_2, \ldots, s_k)$

Rješenje

a)

H^c

- b) $\varepsilon(G) = 15$, $\varepsilon(G^c) = 13$, $\nu(G) = ?$

 $\nu(G) = 8$

$$\varepsilon(G) + \varepsilon(G^c) = \varepsilon(K_{\nu})$$
  $v^2 - \nu - 56 = 0$

$$1.5 + 13 = \binom{\nu}{2}$$

$$\frac{\nu(\nu-1)}{2}=28$$

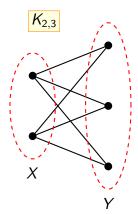
$$u_{1,2} = \frac{1 \pm \sqrt{1 + 4 \cdot 56}}{2}$$

$$\boxed{\nu_1 = 8} \qquad \nu_2 = -7$$

Zadatak 8

Potpuni bipartitni graf ima ukupno 456 bridova i 12 vrhova u jednom elementu particije. Koliko ima vrhova u drugom elementu particije?

Rješenje

$$\varepsilon(K_{m,n})=mn$$

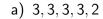
$$\varepsilon = 456, \ m = 12$$

$$n = \frac{456}{12} = 38$$

U drugom elementu particije ima 38 vrhova.

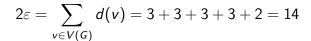
24 / 43

Rješenje

broj bridova

Takav jednostavni graf *G* postoji.

26 / 43

Zadatak 9

Ispitajte postoje li jednostavni grafovi sa sljedećim nizovima stupnjeva vrhova.

- a) 3, 3, 3, 3, 2
- b) 0, 1, 2, 2, 3
- c) 1, 1, 1, 1, 1
- d) 1, 2, 3, 4, 4

U slučaju da takav graf postoji navedite jedan primjer, a u protivnom obrazložite zbog čega ne postoji.

b) 0, 1, 2, 2, 3

broj bridova

 $\varepsilon = 4$

 $2\varepsilon = \sum_{v \in V(G)} d(v) = 0 + 1 + 2 + 2 + 3 = 8$

Takav jednostavni graf G postoji.

•

broj bridova

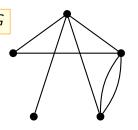
$$2\varepsilon = \sum_{v \in V(G)} d(v) = 1 + 1 + 1 + 1 + 1 = 5$$

Ne postoji takav graf G, niti jednostavni niti pseudograf.

U svakom grafu broj vrhova neparnog stupnja mora biti paran broj.

28 / 43

pseudograf G

d) 1, 2, 3, 4, 4

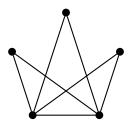
broj bridova $\varepsilon = 7$

$$2\varepsilon = \sum_{v \in V(G)} d(v) = 1 + 2 + 3 + 4 + 4 = 14$$

Ako je *G* jednostavni graf s 5 vrhova pri čemu dva vrha imaju stupanj 4, tada preostala tri vrha imaju stupanj barem 2.

Stoga ne postoji jednostavni graf G sa zadanim nizom stupnjeva vrhova.

Međutim, postoji takav pseudograf *G*.

Zadatak 10

Dokažite da je niz nenegativnih cijelih brojeva $d_1, d_2, \ldots, d_n$ niz stupnjeva vrhova nekog grafa ako i samo ako je $\sum_{i=1}^n d_i$ parni broj.

Rješenje

 $\Rightarrow$

Pretpostavimo da je $d_1, d_2, \ldots, d_n$ niz stupnjeva vrhova nekog grafa G. Tada je $\sum_{i=1}^n d_i = 2\varepsilon(G)$ iz čega slijedi da je $\sum_{i=1}^n d_i$ parni broj.

 $\leftarrow$

Neka je $d_1, d_2, \ldots, d_n$ niz nenegativnih cijelih brojeva i $\sum_{i=1}^n d_i$ parni broj.

Kako je suma svih članova niza parni broj, zaključujemo da u tom nizu postoji parni broj članova koji su neparni.

30 / 43

Tražimo graf G sa skupom vrhova $V = \{v_1, v_2, \dots, v_n\}$ za koji vrijedi

$$d(v_i)=d_i, \quad i=1,2,\ldots,n.$$

Ako je d_i parni broj, tada u vrh v_i stavimo $\frac{d_i}{2}$ petlji. Stoga je

$$d(v_i)=2\cdot\frac{d_i}{2}=d_i.$$

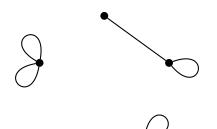
Ako je d_i neparni broj, tada u vrh v_i stavimo $\frac{d_i-1}{2}$ petlji. U tom slučaju je trenutno

$$d(v_i)=2\cdot\frac{d_i-1}{2}=d_i-1.$$

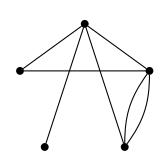
Međutim, kako u nizu $d_1, d_2, \ldots, d_n$ imamo parni broj neparnih članova, tada pripadne vrhove v_i i v_j s trenutno parnim stupnjevima d_i-1 i d_j-1 spojimo bridom. Na taj način vrhovi v_i i v_j postaju neparnih stupnjeva d_i i d_j . Ovaj postupak ponovimo za bilo koji par neparnih brojeva u zadanom nizu i na kraju dobivamo traženi graf G.

Primjer

• 1, 2, 3, 4, 4

primjer iz prethodnog zadatka

32 / 43

• 1, 2, 3, 4, 4

Silazno sortirani niz

4, 4, 3, 2, 1

• Suma svih članova niza je parni broj: 4+4+3+2+1=14

$$\left(\sum_{i=1}^k d_i \leqslant k(k-1) + \sum_{i=k+1}^n \min\left\{k, d_i\right\}, \quad 1 \leqslant k \leqslant n\right)$$

• k = 1

 $4 \le 1 \cdot 0 + \min\{1, 4\} + \min\{1, 3\} + \min\{1, 2\} + \min\{1, 1\}$

 $4 \le 0 + 1 + 1 + 1 + 1$

4 \le 4

Ne postoji jednostavni graf s nizom stupnjeva vrhova 1, 2, 3, 4, 4.

• k = 2

 $4+4 \le 2 \cdot 1 + \min\{2,3\} + \min\{2,2\} + \min\{2,1\}$

 $8 \le 2 + 2 + 2 + 1$

 $8 \leqslant 7 \leftarrow \text{ne vrijedi}$

34 / 43

Teorem (Erdős, Gallai, 1960.)

Niz $d_1\geqslant d_2\geqslant \cdots\geqslant d_n$ nenegativnih cijelih brojeva je niz stupnjeva vrhova nekog jednostavnog grafa ako i samo ako vrijedi

- $\sum_{i=1}^{n} d_i$ je parni broj.
- $\sum_{i=1}^k d_i \leqslant k(k-1) + \sum_{i=k+1}^n \min\{k, d_i\}, \quad 1 \leqslant k \leqslant n.$

Postoji više različitih kratkih i jednostavnih dokaza ovog teorema.

- Dokaz matematičkom indukcijom po sumi stupnjeva svih vrhova
- Konstruktivni dokaz

Propozicija

Niz $d_1 \geqslant d_2 \geqslant \cdots \geqslant d_n$ nenegativnih cijelih brojeva je niz stupnjeva vrhova nekog grafa bez petlji ako i samo ako vrijedi

- $\sum_{i=1}^{n} d_i$ je parni broj.
- $d_1 \leqslant \sum_{i=2}^n d_i$.

• 3,1 \to Ne postoji graf bez petlji

• 3,3 — Postoji graf bez petlji

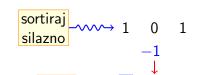

graf bez petlji

36 / 43

obriši
$$\longrightarrow$$
 2 2 1 1

0 0 ← jest niz stupnjeva vrhova nekog jednostavnog grafa

Niz 3, 3, 3, 2, 1 jest niz stupnjeva

vrhova nekog jednostavnog grafa.

38 / 43

Teorem (Havel-Hakimi)

Neka je D niz nenegativnih cijelih brojeva

$$d_1, d_2, \ldots, d_{n-1}, d_n$$

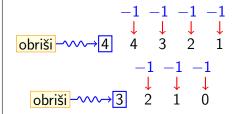
pri čemu je $d_1 \geqslant d_2 \geqslant \cdots \geqslant d_{n-1} \geqslant d_n, \ d_1 < n \ \text{i} \ n \geqslant 2.$

Neka je D' niz od n-1 brojeva

$$d_2-1, d_3-1, \ldots, d_k-1, d_{k+1}-1, d_{k+2}, \ldots, d_{n-1}, d_n$$

pri čemu je $k=d_1$. Tada je D niz stupnjeva vrhova nekog jednostavnog grafa ako i samo ako je D' niz stupnjeva vrhova nekog jednostavnog grafa.

Primjer 2 – Havel-Hakimi

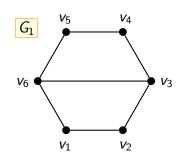

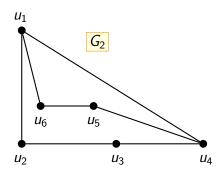
1 0 $-1 \leftrightarrow \sim$ nije niz stupnjeva vrhova nekog jednostavnog grafa

Niz 4, 4, 3, 2, 1 nije niz stupnjeva vrhova nekog jednostavnog grafa.

Zadatak 11

Ispitajte jesu li grafovi G_1 i G_2 izomorfni.

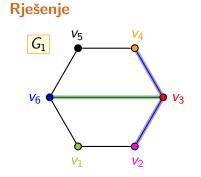

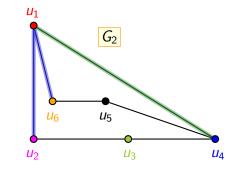

Ukoliko jesu, pronađite jedan izomorfizam između njih i pripadnu matricu permutacije koja povezuje njihove matrice susjedstva. U protivnom, objasnite zašto nisu izomorfni.

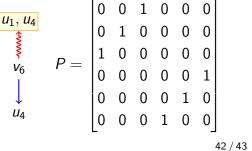
40 / 43

41 / 43

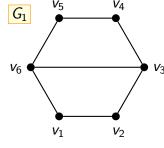

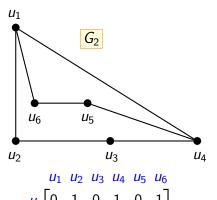
 G_1 i G_2 su izomorfni grafovi.

Rješenje

$$A_{1} = \begin{bmatrix} v_{1} & v_{2} & v_{3} & v_{4} & v_{5} & v_{6} \\ v_{1} & 0 & 1 & 0 & 0 & 0 & 1 \\ 1 & 0 & 1 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 1 & 0 & 1 & 0 \\ v_{4} & v_{5} & 0 & 0 & 1 & 0 & 1 & 0 \\ v_{6} & 1 & 0 & 1 & 0 & 1 & 0 \end{bmatrix}$$

$$A_{2} = \begin{bmatrix} u_{1} & u_{2} & u_{3} & u_{4} & u_{5} & u_{6} \\ u_{1} & 0 & 1 & 0 & 1 & 0 & 1 \\ u_{2} & 1 & 0 & 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 1 & 0 & 0 & 0 \\ 1 & 0 & 1 & 0 & 1 & 0 & 0 \\ u_{5} & 0 & 0 & 0 & 1 & 0 & 1 \\ u_{6} & 1 & 0 & 0 & 0 & 1 & 0 \end{bmatrix}$$

 U_1 U_2 U_3 U_4 U_5 U_6 $v_1 | 0 1 0 0 0$ $|v_4| 0 0 1 0 1 0$ $v_5 | 0 0 0 1 0 1$ $u_5 | 0 0 0 1 0 1$ v₆ 1 0 1 0 1 0 $u_6 | 1 0 0 0 1 0 |$ 0 0 1 0 0 0 $A_2 = PA_1P^T$ 1 0 0 0 0 0 v_6 0 0 0 0 0 1 0 0 0 0 1 0 u_3 u_2 u_1 u_6 U_5 U_4 0 0 0 1 0 0 43 / 43